

ENKELE KANTTEKENINGEN

'La pensée straight' van Monique Wittig is in februari 1980 verschenen in het radikaal feministiese blad in Frankrijk Questions Féministes, dat in die tijd kampte met het probleem van de gedwongen heteroseksualiteit (1).

Aanleiding tot grote spanningen binnen de toenmalige redactie vormde de kwestie welk strategies antwoord gevonden moet worden op de gedwongen heteroseksualiteit als belangrijkste machtsmiddel van het patriarchaat.

Er ontstonden twee kampen. Volgens de ene groep is lesbianisme het enige mogelijke antwoord. Lesbies zijn betekent in deze optiek 'de absolute weigering om de onderdrukking als natuurlijk te aksepteren'. In deze konfrontatie ontstond ook de term hétéro-collabo.

Het andere deel van de redactie (waaronder Christine Delphy, Claude Hennequin en Emmanuèle de Lesseps) kon zich hier moeilijk mee verenigen. Verdere discussie bleek onmogelijk. De radikale lesbiennes (onder wie Monique Wittig en Monique Plaza) zijn daarop opgestapt. De andere overgebleven redaktieleden zetten het blad voort onder de naam 'Nouvelles Questions Féministes'.

In het eerste redactioneel wordt de breuk toegelicht: dat in het oude kollektief de discussie over heteroseksualiteit alleen op theoreties en politiek nivo gevoerd werd, wordt als belangrijkste reden voor de scheiding aangevoerd. In dit eerste nummer van NQF staan ook de belangrijkste stukken die in het debat een rol speelden, zoals het uit het engels vertaalde artikel van Adrienne Rich, dat in ons land als 'Gedwongen heteroseksualiteit en lesbies bestaan' in Soc-femteksten nr 6 is verschenen. Daarnaast een artikel van de hand van Françoise Comparat 'Féministe homosexuelle ou hétérosexuelle' dat gaat over de tegenstelling in de franse vrouwenbeweging tussen feministiese strijd tegen het kapitalisme en strijd voor bevrijding van de homoseksualiteit.

In het licht van deze franse discussie moet dit artikel van Wittig gelezen worden.

Kort weergegeven is de inhoud ervan: een analyse van de heteroseksuele ideologie, met speciale aandacht voor de theorieën in de sociale wetenschappen, vanuit lesbies gezichtspunt. Eén van

de belangrijke punten eruit is het model staan van het psychoanalytische vertoog voor de manipulatie en onderdrukking van alle vertogen. Juist in het psychoanalytische vertoog (maar ook in andere) wordt uitgegaan van de heteroseksualiteit als het fundament van elke samenleving, aldus Wittig.

Ons inziens is deze discussie ook de moeite waard voor de Nederlandse situatie. Juist in traditioneel psychoanalytische benaderingen, die invloed uitoefenen op vertogen van theoretische systemen en menswetenschappen, kunnen we aantreffen wat Wittig 'straightedenken' noemt. Dit 'straighte' denken stelt de onvermijdelijkheid van de verhouding tussen 'de' man en 'de' vrouw, als evident principe, voorafgaand aan elke wetenschap en geldend voor alle samenlevingen, voor alle individuen.

Doordat de psycho-analyse bij Wittig gereduceerd wordt tot thema's van straight denken, dreigt het gevaar dat ze in haar geheel wordt afgewezen.

En binnen de feministische beweging was er nu toch juist enig begrip ontstaan voor verklaringen uit die hoek? Het belangrijkste argument in pleidooien voor psychoanalytische benaderingen is de noodzaak van analyse van onbewuste processen.

Dat die noodzaak bestaat willen we zeker niet ontkennen. In discussies over bijvoorbeeld pornografie of over sado-masochisme blijkt deze noodzaak maar al te duidelijk: pornografie en bepaalde vormen van geweld daarin blijken - ook bij vrouwen - niet alleen afschuw op te wekken, maar ook opwindend te zijn. Waar komt dat vandaan? Liggen de wortels hiervan niet voor een deel in het onbewuste?

Ook anderszins is analyse van het onbewuste belangrijk, bijvoorbeeld bij het spreken over verlangens, als uitweg uit onderdrukking, bij het formuleren van het nieuwe. Mogelijkheden, ook op theoretisch nivo, om af te stappen van platgetreden paden en nog niet gebaande wegen in te slaan, worden zo gekreëerd.

Met 'La pensée straight' wijst Monique Wittig ons op het feit dat bestaande vertogen met een grote dosis skepsis tegemoet moeten worden getreden; door hun heteroseksuele vooronderstellingen zijn ze zelf uitdrukkingvorm van onderdrukking geworden.

*Nel van den Haak
Hanneke Stasse*

Noot

(1) Zie hiervoor ook Lover 1981/2